

บ้านมั่นคงชนบทตำบลป่าเต็ง ‘ปลูกบ้าน สร้างคน พัฒนาใจกลางผืนป่า’

ตำบลป่าเต็ง เป็นพื้นที่ชายขอบที่อยู่ภายใต้ความดูแลของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน แม้โลกภายนอกจะมีความก้าวหน้าและพัฒนาเท่าใดก็ตาม แต่ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา พื้นที่ป่าเต็งยังเข้าไม่ถึงระบบสวัสดิการพื้นฐานที่พึงได้รับ ไม่ว่าจะเป็นด้านที่อยู่อาศัย สุขภาพ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาพื้นที่ป่าเต็งโดยใช้โครงการบ้านมั่นคงชนบทจึงเป็นความท้าทายเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการเป็นพื้นที่แรกของประเทศไทยในการขับเคลื่อนโครงการบ้านมั่นคงชนบทในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ นำร่องให้กับชุมชนที่อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติอีกหลายร้อยหมู่บ้านในประเทศไทยให้ได้เข้าถึงโอกาสในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตภายใต้โครงการบ้านมั่นคงชนบท พร้อมๆ กับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ภายใต้หลักการพัฒนา “บ้านที่มากกว่าบ้าน”

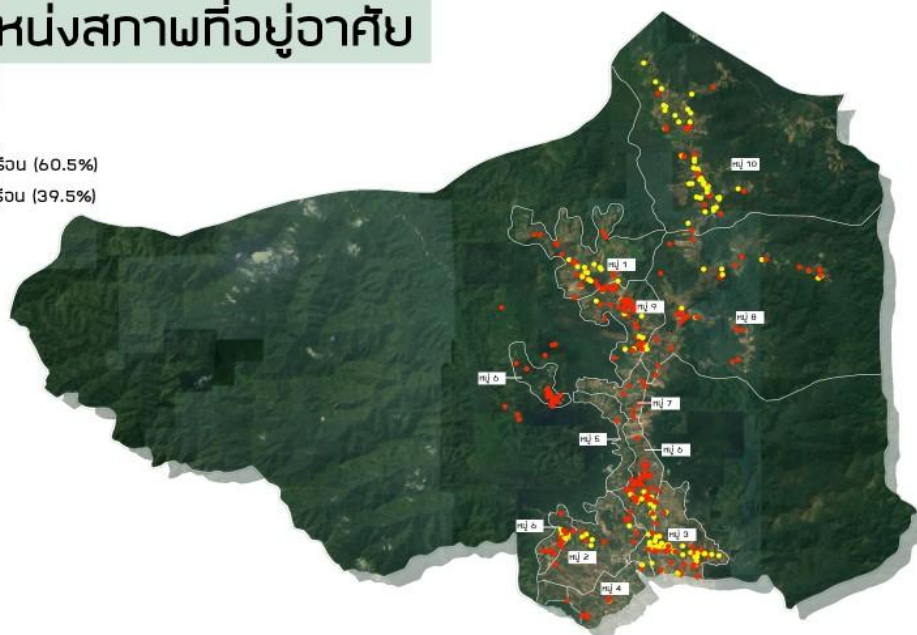
ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ในอดีตมีป่าเต็งรังขึ้นทั่วไป ราษฎรพื้นที่ดั้งเดิมเป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง เรียกบริเวณนี้ว่า “ป่าเต็ง” แต่ออกเสียงภาษาไทยไม่ชัด เมื่อทางราชการสอบถามข้อมูลจึงออกเสียงเป็น “ป่าเต็ง” มีเนื้อที่ทั้งหมด 328,125 ไร่ มีพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน 78,125 ไร่ โดยพื้นที่ตำบลป่าเต็งทั้งหมดเป็นที่ดินของรัฐ แบ่งเป็นพื้นที่โครงการตามพระราชประสงค์ 6 หมู่บ้าน พื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน 4 หมู่บ้าน และยังมีบางส่วนอยู่ในพื้นที่ของป่าสงวนแห่งชาติ

วิถีชีวิตของชาวบ้านป่าเต็งประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการเลี้ยงปศุสัตว์โคนม อีกทั้งยังมีความหลากหลายของวัฒนธรรม เนื่องจากป่าเต็งมีชาวบ้านที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง กะหรั่ง อีกทั้งยังมีไทยทรงดำ มอญฯ ดังนั้น จึงถือได้ว่าตำบลป่าเต็งเป็นสังคม “พหุวัฒนธรรม”

แผนที่แสดงตำแหน่งสภาพที่อยู่อาศัย

สัญลักษณ์ประกอบแผนที่

- ขอบเขตตำบล
- ผู้เดือดร้อนที่อยู่อาศัย 312 ครัวเรือน (60.5%)
- ที่อยู่อาศัยสภาพปกติ 202 ครัวเรือน (39.5%)

ในช่วงเริ่มแรกของการพัฒนาโครงการบ้านมั่นคงชนบทในพื้นที่ตำบลป่าเต็ง ได้รับความร่วมมือจากชุมชนและผู้เข้าร่วมโครงการในการสำรวจพื้นที่เพื่อทำแผนที่ทำมือที่แสดงถึงลักษณะของพื้นที่ ที่ตั้งของสถานที่สำคัญในชุมชน และบ้านของกลุ่มผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยและกลุ่มเปราะบาง การสำรวจข้อมูลความเดือดร้อนและจัดทำแผนที่ตำบลเป็นฐานตั้งต้นในการออกแบบการพัฒนาทั้งด้านที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิต ซึ่งจากการลงพื้นที่และจัดทำข้อมูลจึงได้ทราบถึงความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยว่ามีจำนวนมากถึง 215 ครัวเรือน จากนั้นจึงมีการสร้างความรู้ความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายที่มีความประสงค์ที่จะซ่อมแซมที่อยู่อาศัยและยกระดับคุณภาพชีวิต โดยกระบวนการสำรวจข้อมูลและจัดทำแผนที่ทำมือควบคู่ไปกับการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานเจ้าของที่ดิน ทั้งศูนย์ประสานงานโครงการตามพระราชประสงค์ฯ ป่าเต็ง จังหวัดเพชรบุรี และอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เพื่อขออนุญาตดำเนินกิจกรรมโครงการในพื้นที่ ซึ่งได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนเป็นอย่างดี จึงเกิดโครงการบ้านมั่นคงชนบทตำบลป่าเต็ง โดยเสนอขอรับงบประมาณโครงการบ้านมั่นคงเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิต กับ พอช. ในปี 2565 เพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อน 215 ครัวเรือน งบประมาณ 9,466,880 บาท ที่สนับสนุนการพัฒนาที่อยู่อาศัย และระบบสาธารณสุขโรคพัฒนาพื้นที่กลางชุมชน การส่งเสริมอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต รวมไปถึงการดูแลฟื้นฟู ผลักดันการใช้ประโยชน์ที่ดิน ยกระดับยุทธศาสตร์ตำบล และประสานงานร่วมกับหน่วยงานภาคีในพื้นที่ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และพื้นที่มรดกโลกผืนป่าแก่งกระจาน

ที่อยู่อาศัยมีความมั่นคง และสอดคล้องกับการดูแลคนทุกช่วงวัย : สภาพความเป็นอยู่ของชาวตำบลป่าเต็งมีการตั้งบ้านเรือนกระจายตัวอยู่ทั่วหมู่บ้าน วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่สามารถหาได้ทั่วไปในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หรือไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่ทำกินซึ่งได้รับอนุญาตจากอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ในส่วนของหลังคามุงด้วยสังกะสี สภาพบ้านเรือนมีความทรุดโทรมเนื่องจากขาดทุนทรัพย์ในการซ่อมแซมบำรุงรักษา ประกอบกับพื้นที่ที่มีความทุรกันดารและอยู่ห่างไกลจึงทำให้การขนส่งวัสดุมีราคาที่แพงกว่าท้องตลาดทั่วไป

หลังจากเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงชนบทตำบลป่าเต็งแล้ว กระบวนการปรับปรุงที่อยู่อาศัยเพื่อให้มีความมั่นคง แข็งแรง และปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญเร่งด่วนก่อนการพัฒนาด้านอื่นๆ โดยมีทั้งการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้กับผู้เดือดร้อนและกลุ่มเปราะบาง หรือในบางกรณีได้มีการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยใหม่เนื่องจากไม่สามารถซ่อมแซมได้แล้ว นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการปรับปรุงห้องน้ำให้กลุ่มผู้สูงอายุให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย ลดความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุในห้องน้ำที่บางรายอาจหนักหนาถึงขั้นเสียชีวิต เช่น การเพิ่มราวจับ เปลี่ยนจากโถส้วมแบบนั่งยองเป็นชักโครกเพื่อให้สะดวกในการใช้ประโยชน์และมั่นคงปลอดภัยในชีวิตผู้สูงอายุ

ก่อนดำเนินการ

หลังดำเนินการ

ก่อนดำเนินการ

หลังดำเนินการ

ก่อนดำเนินการ

หลังดำเนินการ

การส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อเป็นทุนในการพัฒนาและดูแลกันของคนในตำบล เป็นอีกเรื่องที่มีความสำคัญ เพื่อให้คนตำบลป่าเต็งมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเป็นหลักประกันให้กับคนในตำบลที่จะมีความยั่งยืน โดยไม่ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก โดยโครงการบ้านมั่นคงชนบทตำบลป่าเต็งได้มีการส่งเสริมด้านการออมทรัพย์ และมีการนำมาจัดสวัสดิการดูแลสมาชิกในชุมชน 2 ประเภท ได้แก่

1. การจัดสวัสดิการออมบุญวันละบาท กิจกรรมดังกล่าวเป็นการดูแลคุณภาพชีวิตในรูปแบบออมวันละบาท โดยจะมีการจัดสวัสดิการมอบเงินช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การรักษาพยาบาล ฤกษ์ยังชีพ และการจัดตลาดนัดสวัสดิการในแต่ละปี

2. กองทุนเพื่อที่อยู่อาศัยป่าเต็ง ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยในรูปแบบออมทรัพย์โดยเงื่อนไขและหลักเกณฑ์จะมีการออมทรัพย์ของกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับโครงการบ้านมั่นคงชนบทและยังเปิดกว้างไปถึงชาวบ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการแต่มีความประสงค์ที่อยากจะออมทรัพย์ โดยการออมดังกล่าวได้มีการดำเนินการอยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเงินในกองทุน ณ ปัจจุบันอยู่ที่ 180,000 บาท

จากการออมเงินสู่การจัดสวัสดิการดังกล่าวข้างต้น ทำให้มีหลักประกันความมั่นคงที่เคลื่อนต่อจากเรื่องบ้านมาสู่การออมเงินเพื่อเป็นทุนในการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้กับผู้เดือดร้อนรายอื่นที่ยังไม่ได้รับงบประมาณในการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย รวมทั้งเป็นทุนการซ่อมแซมบ้านที่เคยได้รับงบประมาณแต่อาจมีความชำรุดทรุดโทรมในอนาคต รวมถึงสมาชิกยังได้เข้าถึงสวัสดิการในการดูแลช่วยเหลือในยามเดือดร้อน เจ็บป่วย ด้วยทุนภายในของชุมชนเอง

การส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชน เดิมทีในพื้นที่ตำบลป่าเต็งมีการประกอบอาชีพปศุสัตว์และปลูกพืชไร่เป็นหลัก เช่น ฝ้าย มันสำปะหลัง ข้าวโพด ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นพืชสวน เช่น พริก มะนาว กล้วย มะเขือเทศ ถั่วฝักยาว เป็นต้น แต่เนื่องจากสถานการณ์ขาดแคลนน้ำในการเกษตร และราคาผลผลิตที่ไม่เพียงพอจึบรายจ่าย จึงมีการส่งเสริมให้ปลูกพืชทางเลือกมากขึ้น ได้แก่ การปลูกไผ่บงหวานเพชรน้ำผึ้งซึ่งเป็นหน่อไม้หวานกินสดได้โดยไม่ต้องนำไปต้ม โดยไผ่บงหวานน้ำผึ้งเป็นพืชที่สามารถปลูกได้ในพื้นที่ป่าเต็ง และผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาด

นอกจากการส่งเสริมให้ปลูกไผ่บงหวานน้ำผึ้งแล้ว ยังมีการส่งเสริมการปลูกกาแฟในพื้นที่ โดยมีการจัดหากล้าพันธุ์กาแฟโรบัสต้ามอบให้กับชาวบ้านในการเพาะปลูก ปลูกแบบผสมผสานกับไม้ชนิดอื่น เช่น ทูเรียน และมีการ

ส่งเสริมให้ใช้พลังงานทดแทนเข้ามาในกระบวนการปลูกเพื่อลดรายจ่าย ทั้งนี้ เกิดการรวมกลุ่มกันจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อแปรรูปกาแฟและคัดเมล็ดกาแฟก่อนส่งให้กับโรงคั่ว ซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มผู้มีรายได้น้อยในตำบลเข้าร่วมเป็นสมาชิก ส่งผลให้มีรายได้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น โดยได้ผลผลิตกาแฟ 400–500 กิโลกรัมต่อปี จำหน่ายราคากิโลกรัมละ 120 บาท รายได้เฉลี่ยประมาณ 60,000 บาท ต่อปี

ในปัจจุบันนี้ได้มีร้านกาแฟในจังหวัดเพชรบุรีรับเมล็ดกาแฟในพื้นที่ป่าเต็งไปขาย ทำให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการขยายการขายจากตลาดชุมชนสู่ท้องตลาดที่ใหญ่มากขึ้น

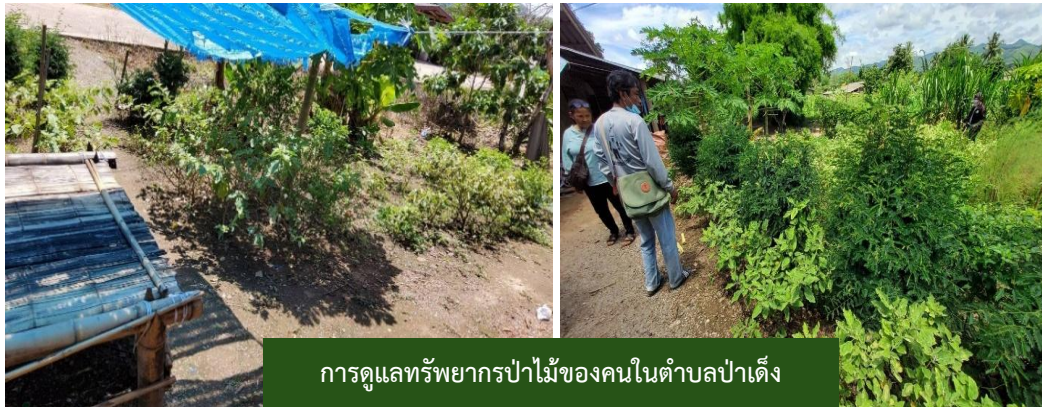

การส่งเสริมการปลูกกาแฟในตำบลป่าเต็ง

การอยู่ร่วมกันของคนกับป่า “คนดูแลป่า ป่าดูแลคน” เมื่อปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้มีความแข็งแรงปลอดภัย เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยทุกช่วงวัย การสร้างทุนและเศรษฐกิจในชุมชนให้มีความเข้มแข็งแล้ว การดูแลสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นเรื่องสำคัญในพื้นที่โดยเฉพาะการอาศัยในเขตอุทยานแห่งชาติหรือบริเวณป่าชุมชน ซึ่งแต่เดิมในพื้นที่ตำบลป่าเต็งไม่ได้มีการบริหารจัดการป่าชุมชนหรือป่าหมู่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าที่ชุมชนดูแล การเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงชนบท จึงเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ นำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนหรือป่าหมู่บ้านเพื่อให้กลับมาเป็นสภาพป่าที่สมบูรณ์ขึ้น ชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า เช่น การหาหน่อไม้ หาเห็ดในพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อลดรายจ่ายและสร้างรายได้อีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้ ยังมีกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า ในรูปแบบการส่งเสริมให้มีการปลูกไม้ตามแนวชายขอบระหว่างชุมชนและป่า เพื่อให้เป็นจุดสังเกตในการกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ โดยการปลูกไม้ยืนต้น และต้นไม้ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยและเป็นไม้เศรษฐกิจเพื่อให้ชาวบ้านสามารถนำไปแปรรูปและใช้ประโยชน์หรือการขายเพื่อสร้างรายได้ในอนาคต อีกทั้ง ยังมีการสร้างแรงจูงใจในการดูแลป่าไม้ของชาวชุมชน เช่น การใส่เชื้อเห็ดป่า อาทิ เห็ดเผาะ เห็ดระโงก เห็ดตับเต่า เห็ดไค ลงไปในต้นกล้าไม้ แจกไปยังชุมชนและผู้ได้รับผลประโยชน์ในโครงการบ้านมั่นคงไปปลูกในพื้นที่ทำกิน ทำให้ลดการเข้าป่าเพื่อหาของป่าของชาวบ้านอีกทางหนึ่ง

การสร้างกิจกรรมดูแลอนุรักษ์ป่าไม้ของคนตำบลป่าเต็ง เกิดผลทั้งในด้านการกำหนดขอบเขตที่อยู่อาศัยอย่างชัดเจนเพื่อป้องกันการกระทบกระทั่งของเจ้าหน้าที่กับชาวบ้านในพื้นที่ การได้รับประโยชน์จากผืนป่าเพื่อการดำรงชีวิตและสร้างเศรษฐกิจครัวเรือนให้เข้มแข็ง และยังมีส่วนในการอนุรักษ์ป่าไม้ เป็นข้อพิสูจน์อย่างหนึ่งว่าคนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้โดยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันให้เกิดความยั่งยืน

การดูแลทรัพยากรป่าไม้ของคนในตำบลป่าเต็ง

การต่อยอดแนวคิดการพัฒนาพร้อมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวป่าเต็งสู่เยาวชนรุ่นใหม่ โดยมีการจัดค่ายเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่องร่วมกับอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานที่แคมป์บ้านกร่าง ที่เป็นทั้งการสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนและการส่งเสริมอาชีพภาคหัตถกรรมให้กับเยาวชนในตำบลและผู้ที่สนใจการนำเที่ยวส่องนก การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ ถือเป็นการยกระดับสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชุมชนตำบลป่าเต็ง ที่ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมไปถึงวิสาหกิจชุมชนป่าสามอย่าง ประโยชน์สี่อย่าง ที่เป็นการปลูกไม้เพื่อใช้ประโยชน์ โดยร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อต่อยอดเป็นไม้ชนิดอื่น เช่น ไม้พะยุง ไม้มะค่า เป็นต้น

กิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับ

บอกเล่าความสำเร็จของบ้านมั่นคงชนบทตำบลป่าเต็ง สู่การเป็นแบบอย่างในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนที่อยู่กับป่าได้อย่างยั่งยืน โครงการบ้านมั่นคงชนบทตำบลป่าเต็งถือเป็นโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในพื้นที่ป่าที่มีผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ซึ่งหน่วยงานภาคีทั้งภายในและภายนอก ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเพชรบุรี สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลป่าเต็ง อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ใช้โครงการบ้านมั่นคงชนบทตำบลป่าเต็งเป็นพื้นที่การเรียนรู้และประชาสัมพันธ์การทำงานที่เกิดผลการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม ซึ่งโครงการบ้านมั่นคงชนบทตำบลป่าเต็งได้รับโอกาสไปออกงานนิทรรศการทั้งในและนอกจังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งมีโอกาสนำเสนอผลงานให้กับองคมนตรี พลอากาศเอก ชลิต พุกผาสุข ได้รับทราบถึงแนวทางและการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชาวบ้านในโครงการบ้านมั่นคงชนบททั้งด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับกับคนทุกช่วงวัย ด้านการพัฒนาอาชีพรายได้ของคนในตำบล และด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ ถือเป็นต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกมิติโดยชุมชนอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน

